

ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΙΑΝΟΙ*

Τοῦ κ. Κ. ΒΑΡΝΑΛΗ

Στὰ χρόνια μου ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου εἶταν στὶς δόξες τῆς. Οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς εἶταν ἄσσοι τῆς ἐπιστήμης μὲ διεθνή φήμη καὶ κῦρος. Ὁ Χατζηδάκης, ὁ Λάμπρος, ὁ Πολίτης, ὁ Βάσης, ὁ Γρ. Βερναρδάκης, ὁ Καββαδίας, ὁ Τσουντας. Κι' ὁ γέρο-Κόντος τιφλὸς πιά ἐρχότανε βασταμένος ἀπὸ τὸ γιό του, μὲ τὴν πατριαρχικὴ του ἄσπρη γενειάδα καὶ μὲ τὴ χαριτωμένη του ἀθυροστομία καὶ δίδασκε.

Τότε τὸ ἀστικὸ καθεστῶς βαστοῦσε ἀκόμα καλὰ κι' ἡ ἐπιστήμη του βρισκότανε σὲ κάποιον ὕψος.

* * *

Τοὺς φοιτητὲς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς μᾶς ὠνομάζανε οἱ συνάδερφοί μας τῶν ἄλλων σχολῶν «δασκάλους». Ὀνομα καὶ πράμα. Κακοντυμένοι, κακομοίρηδες, ἀξούριστοι. Πνευματικὰ στενοκέφαλοι, ἀνεξέλεγκτοι, μισονεϊστές, καθαρειουσιάνοι.

Ὁ γλωσσικὸς ἀγῶνας τότε βρισκότανε στὴν δεξύτερη φάση του. Δυὸ ἐχθρικοὶ κόσμοι δίνανε τὴν κρίσιμη μάχη. Οἱ δημοτικιστὲς (χυδαῖσταί, μαλλιαροί, μίσθαρνα ὄργανα τοῦ πανσλαβισμού) κ' οἱ καθαρειουσιάνοι (λογιώτατοι, σκυλολόγι δασκάλων). Στὸ βάθος δὲ διαφέρανε καὶ πολύ. Κι' οἱ δύο τοὺς ζητούσανε

* Ἀπὸ τὰ «Φιλολογικὰ Ἀπομνημονεύματα» τοῦ ποιητῆ καὶ τεχνοκρίτη κ. Κώστα Βάρναλη, δημοσιεύουμε—κοντὰ σ' ὅλη τὴν ἄλλη πρωτότυπη ὕλη τοῦ πανηγυρικοῦ αὐτοῦ τεύχους—αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα, σὰν πολὺ διαφωτιστικὸ γιὰ μιὰν ὀρισμένη ἐποχὴ.

τὰ ἴδια πράματα. Μεγαλεῖο τῆς πατρίδας, ἀνάχτησι τῆς πατρι-
κῆς κληρονομίας, ἀναβίωσι τοῦ ἀρχαίου πνεύματος. Ἡ Μεγά-
λη Ἰδέα τοὺς ἔνωσε, ὁ γλωσσικὸς τύπος τοὺς χώριζε. Κι' αὐτὴ
ἢ «ἔξωτερικὴ» διαφορὰ ἔπαιρνε καὶ στὰ δυὸ στρατόπεδα τῆ ση-
μασία τοῦ ἀγῶνα «ὑπὲρ ὅλων» ἢ τῆς προδοσίας τῶν ἱερῶν καὶ
ὁσίων τῆς φυλῆς...

Καπεταναρέοι τοῦ δημοτικισμοῦ ὁ Ψυχάρης, ὁ Πάλλης,
ὁ Ἐφταλιώτης, ὁ Παλαμᾶς, ἐπιστήμονες καὶ λογοτέχνες πρῶ-
της γραμμῆς, εἴτανε τότε ἀπάνου στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας τους
καὶ τῆς μαχητικῆς τους δράσης. Βαστούσανε μὲ γενναιότητα καὶ
μὲ πίστη τὸν ἀγῶνα. Κάθε Σάββατο ἔβγαινε ὁ «Νουμᾶς»
ὅλος ὀρμητικότητα, κέφι καὶ φρεσκάδα. Ἡ σάτυρά του εἴτανε
τσουχτερὴ κ' ἢ ἐπιστημονικὴ καὶ λογοτεχνικὴ τοῦ ὕψους διαλε-
χτῆ. Ἐκεῖ ὁ Ψυχάρης πρωτοδημοσίεψε τὴν «Ἀπολογία» του
καὶ τὴ «Ζωὴ καὶ ἀγάπη στὴ μοναξιὰ»· ἐκεῖ ὁ Ἰδας (Ἰων Δρο-
γούμης) πρωτοδημοσίεψε τὴ «Σαμοθράκη» του καὶ ὁ Θεοτόκης
τὴν περίφημη μετάφρασή του τῶν «Γεωργικῶν» τοῦ Βιργιλίου.
Καὶ ποῦ νὰ θυμηθῶ τώρα ὅλη ἐκείνη τὴν πλούσια καὶ μοναδι-
κὴ πνευματικὴ παραγωγὴ ποὺ πέρασε ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ «Νου-
μᾶ». Κανένα νεοελληνικὸ περιοδικὸ ἴσαμε σήμερα δὲν μπορεῖ
νὰ συγκριθῆ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀποψη μὲ τὸ «Νουμᾶ» τοῦ γέρο-
Ταγκοπούλου.

Στὴν κολυμπήθρα τοῦ «Νουμᾶ» πήρανε τὸ βάπτισμα καὶ
πολλοὶ ἀπὸ τοὺς καλύτερους σήμερα λογοτέχνες. Ὁ Γκόλφης,
ὁ Βουτιερίδης, ὁ Αὐγέρης, ὁ Βλαστός, ἢ Καζαντζάκη—κ' ἐγὼ
ὁ χειρότερος.

Ὅλη ἢ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη, ἢ Ἐκκλησία, ὁ Τύπος καὶ τὸ
κράτος εἴτανε ἐχθροὶ τοῦ δημοτικισμοῦ. Ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες
κάνανε ἐξαίρεση μονάχα ἢ «Ἀκρόπολις» τοῦ Γαβριηλίδη (ποὺ
δημοσίεψε καὶ τὴ μετάφραση τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τὸν Πάλλη)
κι' ἢ «Ἐστία». Μιὰ φορὰ μάλιστα ἢ «Ἐστία» ἔκανε ἓνα μονα-
δικὸ ἄθλο. Βγῆκε ὀλίκερη ἀπὸ τὸ κύριο ἄρθρο καὶ τὸ χρονο-
γράφημα ἴσαμε τὰ τηλεγραφήματα καὶ τὶς ἀγγελίες στὴν...
ἀρχαία γλῶσσα! Κι' ἔδωσε ἀκόμα μεταφρασμένες στὴν ἀρχαία
καὶ πολλὰς στροφὰς τοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου τοῦ Σολωμοῦ. Μεγλύ-
τερο ρεζιλίκι τῶν λογιωτῶν δὲ μποροῦσε νὰ γίνη. Νομίζω
πὼς ἔγινε αὐτὸ τὴν ἐποχὴ τῶν «Ὀρεστειακῶν».

Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἀντίδρασης εἴτανε ὁ Μιστριώτης. Ὅσοι
τὸν προφθάσανε, θὰ ἀμφιβάλλουνε γιὰ ὅλη τους τὴ ζωὴ ἂν εἴτ-
νε ὁ πρῶτος ἀντρας ποὺ γνωρίσανε. Ἐνας σφαιρικὸς ὄγκος
ἀπὸ σάρκες μὲ ψηλὸ καπέλλο, μὲ φράκο, μὲ κομπολόγι στὸ χέ-

ρι και με μια δμπρέλλα στην άμασκάλη. Κι' είχε κι' ένα περπάτημα ιδιόρρυθμο. Έκαμνε τρία βήματα συρτά κ' ύστερις άλλα τόσα σημειωτά. Μορφή και γενειάδα Σειληνοῦ τοῦ Ροῦμπενς με γυαλιά! Όταν μιλοῦσε ἢ δίδασκε άρχιζε και τέλειωνε τις φράσεις του μ' ένα γρούλλισμα.

Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶχε τρομερὴ ἐπιρροὴ στοὺς φοιτητὲς και σιὸ λαό. Μποροῦσε νὰ δημιουργῆ ὄχλαγωγίες ὅποτε ἤθελε και νὰ ρίχνη κυβερνήσεις. Δύναμή του εἶτανε ἡ ἀμορφωσιὰ τοῦ λαοῦ, κι' ἡ παλαιότατη παράδοση τῆς γλωσσικῆς πρόληψης. Εἶχε ὅμως πάντα πίσω του κι' ἕνα δυνατὸ πολιτικὸ ἀρχηγό. Τὸ Δεληγιάννη, πὺν εἶτανε μάννα στις ὄχλαγωγικὲς ἐξεγέρσεις τοῦ πλήθους.

* * *

Τὰ «Εὐαγγελιακὰ» δὲν τὰ πρόφτασα. Εἶμουνα ὅμως ἐδῶ, πρωτοετῆς φοιτητῆς, στὰ «Ὁρεστειακὰ» (Νοέμβρης τοῦ 1903). Ἐπειδὴ τὸ «Βασιλικὸ Θέατρο» ἔπαιξε τὴν τραγωδίαν τοῦ Αἰσχύλου «Ὁρέστεια» μεταφρασμένη σὲ ἀπλὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὸν κατέπι καθηγητὴ τῆς Ἱστορίας Γ. Σωτηριάδη, θύμωσε ὁ γέρο-Μιστριώτης κι' ἔβαλε μπουρλότο στὴ φοιτηταρία. Μὰ ὅταν στις 8 τοῦ Νοέμβρη τὴ νύχτα ἐπικεῖρησε τὸ πλῆθος νὰ ἐπιτεθῆ ἐνάντια στὸ θέατρο, ὁ στρατὸς πυροβόλησε. Δυὸ σκοτωμένοι, ἑπτὰ πληγωμένοι. Ἡ κυβέρνηση Ράλλη ἄρχισε ἀνακρίσεις ἐνάντια στοὺς ὑποκινητὲς τῆς ὄχλαγωγίας. Κι' ὁ Μιστριώτης μαζεῦτηκε.

Στὰ «Ὁρεστειακὰ» εἶμουνα μετὸ μέρος τῶν «προδοτῶν» τῆς ἀθανάτου ἡμῶν γλώσσης.

Στὴν κλίκα τῆς Ἀντίδρασης εἶτανε κι' ὁ Χατζηδάκης, πὺν διαδέχτηκε τὸν Μιστριώτη στὴν ἀρχηγία τοῦ ἀγῶνα, κι' ὁ Βάσης, πὺν δὲν ἀνακατευότανε σὲ δημοκοπίες—γιατὶ βαστοῦσε ψηλὰ τὴν ἐπιστημονικὴ του ἀξιοπρέπεια.

Ὡστόσο μέσα στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ ὑπῆρχε και γερὴ παράταξη δημοτικιστῶν γιὰ νὰ μὴν πῶ ὀπαδῶν τῆς διγλωσσίας. Ὁ Λάμπρος, ὁ Πολίτης, ὁ Βερναρδάκης, ὁ Σακελλαρόπουλος, ὁ Καββαδίας, ὁ Τσουντας. Μαζί τους εἶτανε κι' οἱ πιὸ φωτισμένοι φοιτητὲς. Ὁ Γληνός, ὁ Δελμοῦζος, ὁ Τριανταφυλλίδης, ὁ Λαμπράκης, ὁ Μπέροτος—κι' ὅλες σχεδὸν οἱ φοιτητριοι, ἡ Μυρσίνη Κλεάνθους, ἡ Ἀνθίπη Γεωργιάδου, ἡ Ἡλιακοπούλου, ἡ Σταματελότου, ἡ Ἀποστολάκη, ἡ Μινέϊκο (κατόπι κ. Γ. Παπανδρέου). Μόλις μπαίνανε στὴν αἴθουσα οἱ ἀρσενικοὶ τους συνάδερφοι, οἱ θεματοφύλακες τῶν ἑλληνικῶν

παραδόσεων, οἱ καθαρευουσιάνοι, τὶς ποδοκροτούσανε καὶ τὶς προγκάγανε, γιὰτὶ εἶτανε.. γυναῖκες. Ἡ θέση τους ἔπρεπε νὰ εἶνε στὴν.. κουζίνα κι' ὄχι στὸ τέμενος τῶν ἐπιστημῶν!

Ἐραῖος καιρὸς!

ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ